

RUIMTELIJK

Essay: Van slimste regio naar de nieuwe Silicon Valley

**ERIK
VERMEULEN**
Hoogleraar aan de
Universiteit van
Tilburg

Wat kunnen overheden doen om het oprichten van technologische en innovatieve startups en hun verdere groei en ontwikkeling te stimuleren? In navolging van het succes van Silicon Valley in de Verenigde Staten is er in veel landen – ook in Nederland – een *Valley*-denken ontstaan waarbij overheden proberen dit succes na te bootsen. Dit is niet vreemd wanneer men bedenkt dat bedrijven zoals Apple en Google in garages in de Bay Area in Californië zijn begonnen en relatief snel zijn uitgegroeid tot multinationals die niet alleen op een onnavolgbare wijze hebben bijgedragen aan de economische groei en werkgelegenheid, maar ook de levensomstandigheden van mensen hebben veranderd en verbeterd. Voor het creëren van zo'n Silicon Valley-achtige omgeving of 'innovatie-ecosysteem' zijn natuurlijk ondernemers en investeerders nodig. Het is dan ook niet verrassend dat overheden het starten van en investeren in ondernemingen proberen te bevorderen. Het aanpassen en vereenvoudigen van wet- en regelgeving is dan vaak een eerste stap. In Nederland is de invoering van het nieuwe bv-recht – dat het voor startende ondernemers gemakkelijker gemaakt om een bv op te richten – in oktober 2012 een goed voorbeeld. Daarnaast kunnen belastingvoordelen het oprichten van bedrijven en het investeren in beginnende bedrijven stimuleren. Oudstaatssecretaris Vermeend heeft bijvoorbeeld tijdens de Week van de Ondernemer in Utrecht in april 2014

gepleit voor fiscale maatregelen die het financieren van startup-bedrijven in Nederland aantrekkelijker moeten maken. Risico-investeerders en ondernemers onderschrijven dit pleidooi.

Ondanks het feit dat het verkrijgen van risicodragend kapitaal nog steeds de grootste uitdaging is voor ondernemers, lijkt de toekomst voor Nederland rooskleurig. Het Amerikaanse tijdschrift *Fortune* heeft in september 2012 al voorspeld dat de Brainport-regio rondom Eindhoven wel eens de nieuwe Silicon Valley kan worden. Maar hoe reëel is deze voorspelling? Op het gebied van onderzoek en ontwikkeling is er geen twijfel mogelijk: de Brabantse regio behoort tot de slimste en economisch sterkste regio's ter wereld. *Fortune* wijst op de High Tech Campus in Eindhoven die wordt gezien als een broedplaats van talent, creativiteit en inspiratie. Toch moet worden geconcludeerd dat Brainport nog niet de allure, energie en aantrekkingskracht heeft van Silicon Valley, dat, naast het aantal snelgroeiende ondernemingen dat zich heeft ontpopt tot dominante wereldspelers, natuurlijk opvalt door de grote hoeveelheid aanwezig risicokapitaal. Zelfs wanneer we Brainport vergelijken met andere Silicon Valley-achtige gebieden in Europa lijken startende ondernemingen beter te gedijen en sneller te groeien in bijvoorbeeld Berlijn, Cambridge, Helsinki, Londen of Stockholm. De volgende twee vragen rijzen dan: Welke ingrediënten maken Brainport een aantrekkelijk innovatie-ecosysteem voor snelgroeiende onderne-

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

mingen? Welke maatregelen moeten worden genomen om de positie van Brainport als innovatie-ecosysteem verder te verbeteren?

DE TRIPLE HELIX

De regio rondom Eindhoven was van oudsher een industrieregio waarin – en in dit opzicht zijn er zeker gelijkenissen met Silicon Valley – bedrijven als Philips, DAF en later ook ASML zich hebben ontwikkeld tot de meest concurrerende ondernemingen ter wereld. Deze multinationals hadden een dominante positie, zij droegen bij aan de economische groei in de regio en leverden ook een belangrijke bijdrage aan de werkgelegenheid bij de toeleveranciers die zich rond de multinationals hadden gevestigd. Begin jaren negentig werd het door de massaontslagen bij DAF en Philips echter pijnlijk duidelijk dat een regio niet afhankelijk kan zijn van één of van relatief weinig grote industriële bedrijven. De regio moest zich, mede door de toenemende druk van lagelonenlanden, transformeren van industrieregio tot een op kennis en innovatie gerichte omgeving. Lokale overheden en bedrijven gingen nauwer samenwerken om zo een duurzame economische groei te realiseren en te waarborgen. Ook kennisinstellingen zoals de Technische Universiteit in Eindhoven speelden hierbij een belangrijke rol. De overheden gingen zich steeds meer richten op het creëren van sociale, economische en politieke voorwaarden die de op innovatie gerichte regionale samenwerkingen tussen de drie partijen zouden bevorderen. Zo raakte de Triple Helix-gedachte steeds dieper verankerd in de organisatie van de regio.

Tot op de dag van vandaag is de Triple Helix belangrijk voor Brainport. Volgens de Brainport Monitor 2014 heeft de samenwerking tussen industrie, onderzoek en overheid een grote bijdrage geleverd aan de ruim 61.000 banen in de hightechindustrie en meer dan 11.000 arbeidsplaatsen in de sector Design in de regio Eindhoven. Bedrijven in de Brainport-regio investeren jaarlijks 1,67 miljard euro in onderzoek en ontwikkeling – 24 procent van alle private R&D-uitgaven in Nederland in 2010. De Triple Helix-samenwerking heeft een klimaat gecreëerd dat gunstig is voor innovatie, waardoor Brainport ook een logische vestigingsplaats zou moeten zijn voor snelgroeiende, op technologie en design gerichte ondernemingen. De cijfers lijken deze aanname te bevestigen. Het jaar 2013 werd gekenmerkt door het grootste aantal hightechvestigingen – bijna 6800 – in de regio van de afgelopen tien jaar. Hetzelfde geldt voor de sector Design met

bijna 5300 vestigingen. Daarnaast laat een recent rapport (2013) van ScienceWorks – een bureau dat valorisatie van wetenschappelijke kennis ondersteunt – zien dat Brainport ook op het gebied van startup-bedrijven hoge ogen lijkt te gooien. Eindhoven telt bijvoorbeeld aanzienlijk meer *university spin-off*-bedrijven dan andere universiteitssteden in Nederland.

Kijken we echter naar de groei van de vestigingen, dan wordt duidelijk dat er nog een slag kan en moet worden gemaakt in de regio. Ruim zeventig procent van de vestigingen in 2013 waren eenmanszaken. Ook loopt het aantal risico-investeringen achter bij de hierboven genoemde – en meest in het oog springende – ecosystemen. Om dit te veranderen en de op innovatie gerichte Triple Helix-samenwerking aantrekkelijker te maken voor nieuwe snelgroeiende ondernemingen en investeerders van risicodragend kapitaal, moeten naast het vereenvoudigen van regelgeving en het introduceren van belastingvoordelen op landelijk niveau ook meer regionale, Brainport-specifieke, maatregelen worden genomen. De eerste vraag is wie van de Triple Helix-partijen het voortouw moet nemen bij het opbouwen van een startup-community binnen het reeds aanwezige innovatie-ecosysteem: de overheid, het bedrijfsleven of de kennisinstellingen?

LEIDERSCHAP

Volgens Brad Feld, een risico-investeerder uit Colorado en schrijver van het populaire boek 'Startup communities: building an entrepreneurial ecosystem in your city', is het antwoord duidelijk. Een startup-community moet worden opgebouwd en geleid door de ondernemers zelf. De overheid, kennisinstellingen, investeerders en adviseurs spelen hierbij slechts een ondersteunende rol. Toch kan deze leiderschapsrol ook tijdelijk door de overheid worden vervuld. Vooral burgemeesters spelen steeds vaker een rol van doorslaggevende betekenis bij de ontwikkeling van startup-community's. Hierbij valt te denken aan burgemeester Bloomberg van New York die in het begin van 2013 het programma 'We are made in NY' lanceerde, met als doel New York als aantrekkelijke stad voor ondernemers op de kaart te zetten en overheidsdiensten toegankelijker te maken voor startende bedrijven. In Japan trekt de jonge burgemeester Takashima (40 jaar) momenteel de startup-kar. Hij is bezig zijn stad Fukuoka in het zuidwesten van Japan om te bouwen tot een van de meest aantrekkelijke startup-steden in Azië.

In Nederland is Rob van Gijssel, die naast burge-

meester van de gemeente Eindhoven ook voorzitter is van de Stichting Brainport – dat kan worden gezien als het formele samenwerkingsverband tussen de Triple Helix-partijen –, een groot promotor van de Brainport-regio. Onder zijn leiderschap heeft Brainport Eindhoven wereldwijd bekendheid verworven als innovatie-ecosysteem. Zo heeft hij er mede voor gezorgd dat het Intelligent Community Forum – een internationale denktank op het gebied van economische en sociale ontwikkeling in de 21e eeuw – Eindhoven met de unieke Triple Helix-samenwerking heeft uitgeroepen tot de Intelligent Community of the Year in 2011. Deze prestigieuze internationale erkenning heeft er vervolgens in 2012 aan bijgedragen dat het tijdschrift Fortune Brainport – met de High Tech Campus in Eindhoven als belangrijkste component – heeft genoteerd als een van de beste clusters voor innovatie en startupbedrijven ter wereld. De toenemende internationale aandacht verklaart natuurlijk ook waarom Forbes Magazine Eindhoven heeft ontdekt als de meest inventieve stad ter wereld – met 22,6 patenten op elke 10.000 inwoners – in 2013. De als tweede gerangschikte stad San Diego, die wordt beschouwd als de 'hoofdstad' van de cleantechindustrie, heeft maar 8,9 patenten per elke 10.000 inwoners.

Het promotiewerk van Rob van Gijzel, die per januari 2013 ook voorzitter is van de World Intelligent Community Forum Foundation – de stichting achter de benoeming van slimste regio ter wereld –, zorgt ervoor dat Eindhoven steeds vaker hoog op nationale en internationale ranglijsten eindigt. Denk hierbij aan de koppositie die Eindhoven in 2014 inneemt op de Elsevier-ranglijst van economisch best presterende regio's in Nederland en de hoge notering die de regio heeft op de lijst van top ICT-hubs die in april 2014 door de Europese Commissie is gepubliceerd. Het feit dat Eindhoven in 2014 door de Foreign Direct Investment Index van de Financial Times is uitgeroepen tot een van de beste Europese steden om in te investeren – na Londen en Helsinki, maar nog voor Cambridge en Berlijn – lijkt te impliceren dat Brainport ook als startup-community steeds meer erkenning krijgt. Komt de voorspelling van Fortune dat Brainport wel eens de nieuwe Silicon Valley kan worden, dan toch uit?

VAN TRIPLE HELIX NAAR PENTA HELIX

Het meest opmerkelijke verschil tussen Brainport en Silicon Valley is het feit dat in Silicon Valley ondernemers en risico-investeerdere – naast de overheid, het

bedrijfsleven en kennisinstellingen – een integraal onderdeel uitmaken van het innovatie-ecosysteem. Het is dus niet verwonderlijk dat de Triple Helix-partijen in Brainport proberen aansluiting te zoeken bij ondernemers en risico-investeerdere en hun adviseurs. De regio heeft duidelijk ingezet op het creëren van een zogenaamde Penta Helix. Er is een *accelerator*-programma (NEXTOEM) gestart met het doel om lokale Penta Helix-partijen bij elkaar te brengen om zo ondernemerschap en risico-investeringen te bevorderen en ont-

een startup-community moet worden opgebouwd en geleid door de ondernemers zelf

wikkelingen in het innovatie-ecosysteem te versnellen. De overheid speelt een belangrijke rol bij deze ontwikkelingen. Deze rol varieert van initiator tot facilitator – en soms zelfs investeerder. Als initiator kan de overheid door middel van het organiseren van bijeenkomsten en evenementen Penta Helix-partijen bij elkaar brengen en netwerken vormen. Brainport Network Financials is een initiatief om lokale investeerdere en ondernemers beter in het ecosysteem te integreren. Bij de facilitator-rol kan worden gedacht aan het opzetten van toegankelijke websites met relevante informatie voor en over startup-bedrijven, investeerdere en adviseurs. Als voorbeeld kan de website van 'We are made in NY' (wearemadeinny.com) dienen. Door Brainport Development wordt er momenteel aan een dergelijke website gewerkt.

De burgemeester van Eindhoven speelt ook een belangrijke rol bij het transformeren van Brainport naar een Penta Helix-samenwerking. Samen met vertegenwoordigers van Brainport brengt hij bezoeken aan andere innovatie-ecosystemen in Noord-Amerika en Azië. Met deze bezoeken probeert hij de reputatie van de regio als startup-community te vergroten. Door de toenemende internationale belangstelling voor de Brainport-regio ligt het natuurlijk voor de hand dat

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

banden worden aangehaald met buitenlandse ecosystemen. De bezoeken kunnen ook aanleiding geven tot nieuwe inzichten in de opzet van innovatie-ecosystemen en de structuur van de Penta Helix. Zo heeft Communitech in de Waterloo-regio in Canada veel indruk gemaakt op de Brainport-gemeenschap. Communitech is een ecosysteem – dat is ontstaan rondom het bedrijf Research in Motion, dat bekend is van de Blackberry – waarin vooral de commercialisering van innovatieve technologie en ondernemerschap centraal

met de borderless construct als uitgangspunt ligt het juist niet voor de hand om andere ecosystemen krampachtig na te bootsen

staat. In de loop der jaren hebben in die regio meer dan duizend technologiebedrijven zich verder kunnen ontwikkelen. Deze bedrijven, waar ongeveer 30.000 mensen werken, genereren nu meer dan dertig miljard dollar aan inkomsten.

Naast de overtuigende cijfers is de interesse voor Waterloo vooral aangewakkerd door de centrale functie die een oude leerlooierij sinds 2010 heeft in de startup-community. Deze speciale ontmoetingsplaats voor de Canadese Penta Helix-partijen heeft de ontwikkelingen in Waterloo versneld en heeft zelfs de interesse van Google gewekt: Communitech maakt sinds 2013 onderdeel uit van Googles exclusieve Tech Hub Network. Kan Brainport het succes van de Waterloo-regio kopiëren? Het organiseren van een speciale ontmoetingsplek – in de vorm van een oude fabriek – zal natuurlijk geen probleem zijn in de ooit door Philips en DAF gedomineerde regio. De locatie is echter niet de doorslaggevende factor voor de aantrekkingskracht van Communitech. Het succes is vooral gelegen in het feit dat de community, zoals door Brad Feld wordt beschreven, is opgebouwd en wordt geleid door de ondernemers zelf. Het probleem is natuurlijk dat de in Waterloo bestaande netwerken niet eenvoudig gekopieerd kunnen worden in Brainport.

DE BORDERLESS CONSTRUCT

Toch is de internationale focus die door Rob van Gijzel wordt gestimuleerd belangrijk om te komen tot een effectief en gebalanceerd innovatie-ecosysteem waarin Penta Helix-partijen intensief met elkaar samenwerken. Het is opvallend dat nationale en regionale grenzen steeds minder een belemmering vormen bij de oprichting en financiering van snelgroeiende hightechbedrijven. Dit kan het ontstaan van een *borderless construct* worden genoemd. De mobiliteit van innovatieve ondernemers – ook al worden de visum-vereisten, in het bijzonder in de Verenigde Staten, steeds strenger – wordt bewezen door de geweldige ontwikkeling die bijvoorbeeld het overheidsprogramma Start-Up Chile (www.startupchile.org) in korte tijd heeft doorgevoerd. De Chileense overheid is in 2010 een programma gestart dat jonge hightechbedrijven de mogelijkheid geeft hun idee verder te ontwikkelen in Santiago. De bedrijven krijgen 40.000 dollar en een visum voor een jaar. Volgens CrunchBase heeft Start-Up Chile tot aan de helft van 2014 al in 700 bedrijven geïnvesteerd, ongeveer tachtig procent van de ideeën komt uit het buitenland. Amerikaanse risico-investeerdere – velen van hen hebben een hoofdkantoor in Silicon Valley – zijn ervan overtuigd dat de beste investeringsmogelijkheden weleens buiten hun eigen regio zouden kunnen ontstaan, en worden dan ook steeds actiever buiten de eigen staats- en landsgrenzen. Zij investeren zowel in de vroege seed-fasen als in de latere groeifasen van niet-Amerikaanse startups.

Wat is in het licht van de toenemende mobiliteit van ondernemers en investeerders de beste strategie voor Brainport om de Penta Helix optimaal te laten werken? Met de borderless construct die is ontstaan in de hightechindustrie als uitgangspunt, ligt het juist niet voor de hand andere ecosystemen, zoals Silicon Valley of Communitech in Waterloo, na te bootsen door krampachtig in de regio aanwezige ondernemers en investeerders te lokaliseren, mobiliseren en aan elkaar te koppelen. Succesvolle ecosystemen onderscheiden zich juist door hun *unique selling points* (USP's) of hun comparatieve voordelen die simpelweg niet gekopieerd kunnen worden, maar juist een reden vormen voor ondernemers en investeerders om zich te verplaatsen. Het meest in het oog springende recente voorbeeld hiervan is de geweldige economische ontwikkeling die Los Angeles momenteel doormaakt. De USP's – de filmindustrie en de internationale haven – van deze Amerikaanse stad hebben in de laatste jaren gezorgd voor een enor-

me groei van oprichtingen en investeringen in startup-bedrijven die actief zijn in deze industrieën.

De initiatiefnemers van de Eindhovense accelerator Startupbootcamp HighTechXL hebben de borderless-construct-ontwikkelingen goed begrepen. Zij hebben zich bij het opzetten en vormgeven van hun accelerator in 2013 gericht op de USP's van de Brainport-regio die vanwege de historie zijn gelegen in overwegend technologische hardwaretoepassingen in markten, zoals halfgeleiders, energie en medische apparaten. Ook is natuurlijk de goed werkende samenwerking binnen de Triple Helix een USP. Om deze comparatieve voordelen internationaal te promoten is aansluiting gezocht bij het in Europa succesvolle en prestigieuze Startupbootcamp. Dit heeft gezorgd voor de juiste media-aandacht en de interesse gewekt bij talloze ondernemers en investeerders in binnen- en buitenland. Voor de tweede editie van de accelerator, die in november 2014 van start gaat, zijn 10.000 bedrijven uit 35 landen gescreend, 1500 bedrijven zijn benaderd. Uiteindelijk kwamen er 225 sollicitaties, waaruit recentelijk tien bedrijven zijn geselecteerd die gedurende drie maanden het accelerator-programma zullen doorlopen. De werking van de borderless-construct-strategie wordt overigens uitstekend weergegeven door een van de succesverhalen uit het prille bestaan van Startupbootcamp HighTechXL. Een van de bedrijven uit de eerste editie, de IJslandse medische startup Mint Solutions, heeft na succesvol doorlopen van het accelerator-programma 4,4 miljoen euro opgehaald bij risico-investeerders in Amsterdam en Frankrijk. Het bedrijf heeft inmiddels zijn hoofdkantoor naar Nederland verplaatst. Een prachtig voorbeeld van de werking van de borderless construct. Het succes van de USP-strategie biedt natuurlijk geweldige perspectieven voor de verdere ontwikkeling van de Penta Helix in de Brainport-regio. Wanneer steeds meer ondernemers en investeerders hun weg naar Brainport hebben gevonden zal een Silicon Valley-achtige allure en aantrekkingskracht kunnen ontstaan.

CONCLUSIE

De Triple Helix-samenwerking heeft de juiste fundamenten gelegd voor het ontstaan van en de verdere ontwikkeling tot een gebalanceerd innovatie-ecosysteem met een aantrekkelijke startup-community. Bij de promotieactiviteiten van Rob van Gijzel zijn de aspiraties van de Brainport-regio duidelijk naar voren gekomen. Er moet een Penta Helix ontstaan waarin naast de

overheid, het bedrijfsleven en kennisinstellingen, ook startende ondernemers en investeerders een integrale rol spelen. De borderless-construct-ontwikkelingen laten zien dat men vooral niet de succesfactoren uit andere regio's moet proberen na te bootsen of te kopiëren op regionaal of lokaal niveau. Er moet worden uitgegaan van de USP's van het ecosysteem. Een volkomen eigen en onderscheidende identiteit is buitengewoon belangrijk. De internationale aantrekkingskracht die hiervan uitgaat zal een intocht van steeds meer nationale en internationale startup-bedrijven en investeerders tot gevolg hebben. De voorbeelden uit Los Angeles en de eigen Startupbootcamp HighTechXL van Brainport behoeven verder geen toelichting.

De taak om de USP's van Brainport zowel nationaal als internationaal beter op de kaart te zetten, is natuurlijk weggelegd voor elk van de drie Triple Helix-partijen. De overheid – vaak onder leiding van de burgemeester – kan hierbij een initiërende en faciliterende rol spelen. Hierbij kan men denken aan het opzetten van speciale programma's – zoals in New York – en het ondersteunen van internationale evenementen en prestigieuze accelerator-programma's. Dit kan doorgaan totdat de ondernemers de leidende rol van de overheid gaan overnemen. Op dat moment is de ultieme Penta Helix ontstaan waarin, om de woorden van Brad Feld te gebruiken, de ondernemers worden gezien als *leaders*. De overheid, het bedrijfsleven, de kennisinstellingen, de investeerders en eigenlijk iedereen in het ecosysteem zullen de rol van *feeder* vervullen. Zal de Brainport-regio dan de nieuwe Silicon Valley worden? Het antwoord is nog steeds nee. Silicon Valley is simpelweg niet te kopiëren. Wel zal Brainport, geheel in de sfeer van de borderless construct, in de toekomst nauw samenwerken met ondernemers en investeerders uit Silicon Valley en andere succesvolle ecosystemen.

LITERATUUR

SINDS 1916

Brad Feld (2012) *Startup Communities: Building an Entrepreneurial Ecosystem in Your City*. London: John Wiley & Sons.